

МІСЦЕ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розглянуто загальні підходи до ґрунтовної підготовки студентів як географічних, так і негеографічних спеціальностей з курсу "Країнознавство", вироблення у студентів навичок та умінь використання країнознавчої інформації для порівняльно-географічного оцінювання потенціалу конкретної території та інших географічних об'єктів.

The methods of well-grounded training of geographical and non-geographical speciality students on the foundations of the course "Country studies", the formation of skills and abilities of using geographical information for the comparative evaluation of definite of territorial potential and units.

Постановка проблеми. Чільне місце у системі підготовки студентів як географічних спеціальностей, так і майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин та туризму посідають навчальні дисципліни країнознавчого змісту. Нині, країнознавство у нашій країні переживає етап бурхливого розвитку: узагальнюються, критично переглядаються та поглиблюються базові теоретичні розробки радянського періоду, розробляються нові, активно залучаються знання та фактологічна база суміжних наук та галузей знань, розширюються можливості практичного застосування країнознавчих досліджень українських географів. Усі вищеперелічені тенденції знаходять своє відображення у структурі та наповненості країнознавчих навчальних дисциплін як у загальноосвітній, так і у вищій школі.

Актуальність дослідження. Курс «Країнознавство» дозволяє на високому науково-методичному рівні ознайомити студентів з теоретичними основами цієї географічної галузі, об'єктом вивчення якої виступають країни як основні одиниці соціально-політичної організації світу, а також їх крупні частини (регіони) й регіональні угруповання [1]. Комплексне вивчення країн дозволяє студентам систематизувати та узагальнити різноманітні відомості про природу, населення, господарство, культуру та соціальну організацію країн зарубіжжя. Крім того, в курсі приділяється значна увага висвітленню базових положень синтетично-географічного змісту та методикам порівняльно-географічних та історико-географічних досліджень, тому ця навчальна дисципліна відіграє незамінну роль у формуванні географічної культури та зміцненні наукової картини світу майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед робіт синтетичного характеру нині чільне місце посідають комплексні географічні описи і країнознавчі характеристики окремих країн [2,3,4], а також характеристики регіонів світу. Значну увагу країнознавчі наукові кола приділяють також опрацюванню теоретичних питань країнознавства [5]. Таким роботам властивий високий ступінь географічного синтезу.

Таким чином, сформовано потужний фактологічний базис для вивчення студентами особливостей природи, населення, господарства, культури та соціальної організації країн зарубіжжя. Проте, питання узагальнення, систематизації цих знань та визначення місця країнознавства в системі географічних дисциплін у вищій школі потребує поглибленої подальшої розробки.

Метою даної публікації є визначення місця та значення навчальної дисципліни „Країнознавство” в системі географічної підготовки студентів як географічних, так і негеографічних спеціальностей.

Основна частина. Нині, на зламі тисячоліть в історії людства спостерігається загострення протиріч як внутрішньосупільного характеру, так і розбіжностей в системі взаємодії суспільства і природи. Процеси економічної, політичної та культурної глобалізації стикаються з супротивом на регіональному рівні у вигляді явищ політичної локалізації, економічного націоналізму та захисту культурної ідентичності людських спільнот. Людство стикається з проблемами загострення дефіциту органічної енергетичної сировини для потреб розвитку глобальної економіки, недостатніми обсягами якісної питної води, неконтрольованим механічним рухом мільйонів осіб, що спричинений різючими регіональними диспропорціями у рівнях соціально-економічного розвитку та ін.

За впливу перелічених деструктивних чинників на розвиток людства, формується нагальна суспільна потреба у комплексних цілісних дослідженнях об'єктів та процесів геопростору, наукових дослідженнях з значним потенціалом наукового синтезу. До досліджень такого штибу ми відносимо країнознавчі наукові вишукування.

Сучасне географічне країнознавство поряд з пізнавальною, інформаційною та освітньою функцією починає набувати все яскравіших ознак прогностичної наукової галузі. Зумовлено це тим, що виконуючи роль інтегратора в системі географічних наук саме країнознавство має відповідний науково-методичний інструментарій для цілісного і всебічного дослідження географічних систем різного рівня. Це, у свою чергу, підсилює ефективність країнознавства при вирішенні прикладних наукових завдань. Відомо, що сучасна наука спрямовує найбільші інтелектуальні потенції окрім технологічних інновацій, у річище прикладного передбачувального знання. Результати такої роботи значно підсилюють конструктивність та ефективність наукових досліджень.

Країнознавство як навчальна дисципліна викладається студентам як географічних, так і не географічних спеціальностей – майбутнім фахівцям у царинах міжнародних відносин, туристичної індустрії та ін. Формування у студентів знань про методологічні підходи та принципи пізнання дійсності, оволодіння географічними методами та спеціальними методиками країнознавчих досліджень, а, властиво, і набуття навичок самостійної науково-дослідницької роботи сприяє ґрунтовній підготовці

фахівців, а також стає основою для подальшої професійної й наукової діяльності.

Відомо, що країнознавство вивчає географічне середовище окремих країн і регіонів – отже, це не загальна, а регіональна географія. З іншого боку, країнознавство вивчає географічне середовище у межах державних чи адміністративних кордонів, і навіть територій, окреслених історико-географічними межами. Вже одне це виділяє країнознавство з фізичної і економічної географії, регіональні розділи яких вивчають території, окреслені природними й суспільними, економічними межами. Країнознавство синтезує результати досліджень всіх елементів географічної середовища стосовно конкретних територій країн і навіть районів. Тому є очевидним, що саме дисципліни країнознавчого змісту виконують важливу світоглядну функцію формування у студентів цілісного географічного образу нашої планети.

У практиці вузівського навчання широко використовуються різні способи організації знань (аналогії, асоціації, групування, класифікації, типізації, тощо), різні для окремих відрізків навчального матеріалу одного курсу. Для того, щоб результати систематизації окремих частин навчальної дисципліни та різних навчальних дисциплін одного циклу можна було зіставити та здійснити ієрархічне ранжування їх змісту з метою його організації у цілісну систему, широко застосовується універсальний метод дидактичних тезаурусів.

Кожна географічна закономірність, має бути використана як інструмент пізнання, що дозволяє з'ясувати певний аспект хорологічної та хронологічної впорядкованості процесів та явищ в геосферах, природних та суспільних територіальних системах. Цілісна система географічних знань у свідомості студентів поетапно формується із елементів знань окремих модулів методом дидактично-тезаурусного моделювання. Цей метод у контексті специфіки країнознавчих знань передбачає: виявлення істотної сутнісної поєднаності об'єктів вивчення; встановлення наскрізних системотворних зв'язків на основі загальних географічних закономірностей; ієрархічне впорядкування елементів знань шляхом встановлення відношень субординації та координації між поняттями; наскрізне структурування навчального матеріалу шляхом встановлення змістовно-логічних та причинно-наслідкових зв'язків, властивих країнознавчим знанням; наочного вираження розмаїтих зв'язків системи знань про природу, населення, господарство, культуру та соціальну організацію країн зарубіжжя.

Висновки. Таким чином, у сучасній географічній науці залишається актуальною і набуває нового звучання проблема загального та часткового, цілого та частини. Серед географічних праць саме країнознавчі дослідження характеризуються найбільшим числом частковостей, що значно ускладнює процес виділення спільного й синтезу загального. В країнознавстві знаходить свій яскравий прояв положення про те, що

внутрішня диференційованість не порушує цілісності тієї чи іншої системи, властиво, навіть підсилює цю цілісність.

Навчальні дисципліни країнознавчого змісту виконують важливу функцію формування у студентів цілісної географічної картини світу та виконують незамінну інтегруючу роль в системі географічних знань.

На нашу думку, для посилення реалізації інтегруючого потенціалу навчальних дисциплін країнознавчого змісту слід організувати пізнавальну діяльність студентів в напрямі переструктурування матеріалу географічних дисциплін згідно універсальних геопросторових закономірностей. У свою чергу, встановити такого роду закономірності й здійснити на їхній основі просторовий аналіз та комплексні географічні дослідження – одне з основних завдань країнознавства як у минулому, так і в умовах сьогодення.

1. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины / Гл. ред. А.Ф. Трёшников. – М.: Советская энциклопедия, 1988. – 432 с. 2. Дахно І.І., Тимофієв С.М. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2007. – 608 с. 3. Дубович І.А. Країнознавчий словник-довідник – Л.: Видавничий центр ЛНУ, 2002. – 587 с. 4. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 292 с. 5. Яценко Б.П., Бабарицька В.К. Країнознавство: основи теорії. – К.: Либідь, 2009. – 312 с.